

zjavne vyznali, že naše sily nestačia dosiahnuť k memorandu. Na každý prípad boli by sme znali, ako stojíme a čo teraz robiť?

Ale keď veci na taký stupeň dospeli, tu dostanem naraz list, že „zo všetkých strán hromžia na tento spor a že by bolo žiadučno zakončiť ho.“

Tak hľa po trojročnej potnej práci stojíme s naším memorandom tam, kde sme stáli, keď som začal písať, totiž v oči tej otázke „či sa ono previesť má vyvinutým zápasom, či naopak prosebnou cestou? Tak hľa prepadli nie len všetky takmer trojročné práce, ale i celý trojročný čas, aspoň ohľadom na túto otázku. A ponevác prosebná cesta je vlastne proti duchu samého memoranda a z druhej strany všetky k jeho prevedeniu nám možné návrhy, ktoré som bol vystavil, dostatočnej podpory nenašli alebo za nemožné a nesúce vyhlásené boli, povstáva otázka, či toto memorandum i nabuduce má byť náš národný program, alebo či sa ho zriekame jakožto nedosiahnuteľného?

A boriť sa s takouto neistotou znamená toľko, čo boriť sa s vetrom. Bo zakaľkoľvek spisovateľ úvodných článkov zviazaný je pred obecnstvom pridržal sa memoranda v obojom ohľade, t. j. hnať sa za cieľom, ktorý ono vystavuje a cestou, ktorú ono naznačuje, obecnstvo však kloní sa väčšmi k protivnej ceste a prostriedky, ktoré v našej moci ležia alebo za nemožné, alebo za nesúce alebo za nevýdatné považuje, dotiaľ ovšem budú všetky úvodnie články len „logické sophismata“. A to je len daromné marenie síl, ktoré nikomu neosoží a k ničomu nevedie.

Túto krízu nášho života bol bych ďalším dopisovaním len zakryl, ale ja to držím za veľmi potrebné, aby si ju národ dokonále pocítil. Tejto krízy treba pozrieť mužne do očí a nie vyhýbať sa jej voždy len z cesty.

Ja som pred rokmi písal, že prosebná politika¹⁵ nie je pre verejnosť, že pri nej časopis umlčne, duch zmalátneje a že nás ďaleko neprivedie. Teraz je rok od toho času a ačkkoľvek odkedy Slovensko precitlo, ešte nikdy nevykonalo sa toľko a tak vážnymi ústami na tejto ceste, koľko toho roku, predsa teraz každý patrne vidí, že nádeje, ktoré som pred rokom márnymi pomenoval, dosiaľ veru málo ovocia priniesli. Teraz stojíme pred snemom a teraz budeme predsa len musieť opierať sa na politiku nášho slovenského ľudu, ktorý do snemu voliť bude. A keby návrhy o knihách, o časopise, o okresných dozorcoch boli splnené, ináč by sme teraz stáli hotoví k budúcim voľbám.

Srdce mi krváca, keď vidím približovať sa rozhodné časy a nás nie dosť pripravených! Ale šťastné rozhodné doby len po mnohých prípravách a odhodlanom obetivom zápase prichodievajú — a ani my sa nedožijeme šťastnej rozhodnej doby bez mnohých príprav, bez odhodlaného obetivého zápasu!

117

Prosbopis niektorých turčianskych národovcov cisárovi a kráľovi Františkovi Jozefovi.

Nemecký koncept v ASSV, fasc. 185, č. 1 v pozostalosti Jána Mallého-Dusarova. Zatiaľ sa nám nepodarilo zistiť, či bol podaný, či nie. Na koncepte je suchá pečat obce Martina. Martin júl 1865.

¹⁵ Mallý-Dusarov má tu na mysli seriál svojich článkov v PbV, roč. I, č. 51—53 pod názvom *Politika nášho slovenského ľudu*.

Prosbopis vznikol krátko pred očakávaným zvolaním nového uhorského snemu roku 1865. Turčianski národovci žiadajú predovšetkým od panovníka vymenovanie slovenskému národu oddaných hlavných županov, zriadenie niektorých stredných škôl, vymenovanie úradníkov do úradov oddaných slovenským veciam a aby požiadavky Memoranda boli zahrnuté do kráľovských propozícií, ktoré majú byť odovzdané uhorskému snemu pri jeho otvorení a o ktorých by mal potom uhorský snem rokovať.

Veľkodušné slová, ktoré počuli mnohí verní a poslušní nižepodpísaní členovia deputácie holdujúcej Vášmu cisárskemu a kráľovskému apoštolskému Veličenstvu v Olo-mouci 20. marca 1849 z úst Vášho Veličenstva, slová: „žiaden národ nemá odtaz ovládať druhý a každá národnosť sa má pod ochranou zákonov a slobodomyselných ustanovizní vzdelávať, upevňovať a prispievať k blahu a sláve veľkej spoločnej vlasti,“ ostanú nezabudnuteľnými pre verných a poslušných nižepodepísaných poddaných Vášho Veličenstva.¹ Ony sa stali a ostali základom našej pevnej dôvery, že do otcovskej lásky Vášho Veličenstva je zahrnutý aj náš verný slovenský národ, ktorému Vaše Veličenstvo dopomôže k rovnoprávnosti s ostatnými národnosťami rozsiahleho cisárstva a najmä našej užšej vlasti, Uhorska, vrele vytúženej od každej duše vernej Vášmu Veličenstvu.

S vďačnosťou tiež uctieva celý slovenský národ istý rovnako milostivý najvyšší výrok, ktorý Vaše cisárske a kráľovské apoštolské Veličenstvo ráčilo povedať našej, k stupňom najvyššieho trónu vyslanej deputácii 12. decembra 1861, ktorej sa dostalo najvyššej milosti odovzdať pamätný spis nášho národného zhromaždenia, konaného 6. a 7. júna 1861 v Turč. Sv. Martine.²

O nič menej zvýšili našu nádej milostivé slová Vášho Veličenstva, ktoré ráčilo milostive povedať 10. septembra 1863 vyslancom Matice slovenskej.³

Skutočnou radosťou naplnilo konečne celú našu domovinu veľkodušné vyhlásenie Vášho cisárskeho a kráľovského apoštolského Veličenstva nedávno pri priateľskej návšteve nášho hlavného mesta, ktorým Vaše Veličenstvo chce zaistiť všetkým národnostiam Uhorska rovnaké právo a plnú spokojnosť, ako všetkým, tak aj nášmu národu poskytuje opodstatnenú nádej, že náš vždy verný slovenský národ po toľkých medzinárodných bojoch a po tak dlhom čakaní konečne dospeje k oprávnenému a zaistenému cieľu svojich želaní.

To všetko nás teraz znovu posmeľuje zoči voči najnovšiemu začatiu konečného riešenia vnútorných záležitostí monarchie, a najmä našej drahej užšej vlasti Uhorska, priblížiť sa v detinskej dôvere a poslušnou prosbou k Vášmu cisárskemu a kráľovskému apoštolskému Veličenstvu, aby Vaše Veličenstvo milostivo ráčilo:

1. vymenovať do našich slovenských stolíc, najmä ale tiež do Turčianskej stolice, ešte pred vypísaním volieb do uhorského snemu, Vášmu Veličenstvu verných, nášmu slovenskému národu ale niemennej oddaných a láskou k nášmu ľudu osvedčených mužov za hlavných županov; lebo ináč dôvera obyvateľstva k tak vplyvnej stoličnej správe nebude docielená a na každý spôsob takí muži budú môcť byť zvolení za poslancov na

¹ Pozri dok. č. 15.

² Pozri dok. č. 86.

³ Panovník pripomínal zásadu marcovej ústavy: rovnoprávnosť národov. Myslí sa tu na slová: Hotový budem vziať i potom pod moju ochranu verný slovenský národ. No roku 1875 zabudol na tento sľub.

snem, ktorí majú dôveru ľudu a v súhlase s jeho žiadosťami skutočnú mienku a skutočné požiadavky ľudu budú určené zastupovať, čo by zodpovedalo úsiliu slávnej vlády Vášho cisárskeho a kráľovského apoštolského Veličenstva, ako aj požiadavkám slovenského obyvateľstva.⁴

2. Ponižene prosíme Vaše Veličenstvo, aby pri započatých zmenách v štátnej správe a vo vláde vo všetkých dikastériách a na vyšších ústredných miestach boli zamestnaní vždy i niekoľkí naši národovci, aby bol všade niekto, kto by bol oboznámený s potrebami a požiadavkami nášho národa a aby bol pre ne nadšený, ktorý by mohol byť zástupcom našich národných záležitostí a tlmočníkom našich národných požiadaviek.

3. Ďalej prosíme s detinskou dôverou, aby Vaše Veličenstvo ráčilo milostivo povoliť, aby na našom slovenskom vidieku boli slovenské stredné a vysoké školy, ako sa o tom hovorilo voľakedy, a národné inštitúcie, ako Matica slovenská, tiež, zo štátnych prostriedkov podporované.

4. Konečne, aby naše požiadavky, obsiahnuté v Prosbopise⁵ nášho národného zhromaždenia zo 6. a 7. júna 1861 predostreté Vášmu Veličenstvu 12. decembra 1861, z ktorých niektoré nemohli byť ihneď uskutočnené, boli zahrnuté do kráľovských pozícií Vášho Veličenstva pred krajinský snem a aby boli s výslovným odporúčaním predložené zvolať sa majúcejmu krajinskému snemu.

Vaše Veličenstvo! Kľud a spokojnosť nášho vnútorného medzinárodného života v monarchii a najmä v našej užšej vlasti, Uhorsku, sa nedá ináč docieľiť a tým menej trvale udržať, iba ak sa uskutočnia horeuvedené milostivé slová a otcovské prísľuby Vášho cisárskeho a kráľovského apoštolského Veličenstva. Dúfajúc v ich svätosť, máme pevnú dôveru, že tieto naše surne žiadosti budú najmilostivejšie vypočuté a že nám a nášmu národu prinesú úplné túžebne očakávané uspokojenie. V neochvejnej vernosti a bezpodmienečnej poslušnosti ako poddaní ostávame a značíme sa Vášmu cisárskemu a kráľovskému apoštolskému Veličenstvu, nášmu najosvietenejšiemu cisárovi a kráľovi najposlušnejší a najvernejší poddaní z Turčianskej stolice: Andrej Švehla, predseda, Ľudovít Thomka, prisazný, Ján Belička, Ján Šimko, notár, Daniel Thomka, boženík, advokát Ambroz Pivko, Ján Jesenský de Nagy Jesen, statkár, Sam. Šipka, statkár.

118

Volebný leták Viliama Pauliny-Tótha s jeho volebným programom pre voľby do uhorského snemu roku 1865.

Vytlačila kníhtlačiareň Fr. X. Škarnicla. Skalica 21. septembra 1865.

Viliam Pauliny-Tóth kandidoval roku 1865 do uhorského snemu vo volebnom okrese vrbovskom. Jeho volebný program obsahuje desať konkretizovaných požiadaviek súhlasne s Memorandom. Má ale aj hospodársku požiadavku v prospech uskutočnenia takých opatrení, ktorými by sa dvíhal hmotný blahobyt obyvateľstva.

⁴ Osnovatelia prosbopisu mali na mysli vymenovanie Jána Francisciho za hlavného župana Liptovskej stolice, uskutočnené koncom roku 1864.

⁵ Pozri dok. č. 99.